

2. D. B. V. 1704 15 24
DISSERTATIO MEDICA INAVGVRALIS
DE

PHILTRIS,

Quam
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DOMINO

GVILIELMO HENRICO,
DVCE SAXONIAE, IVLIACI, CLIVIAE, MONTIVM,
ANGARIAE ET WESTPHALIAE &c.

Ex Decreto Illustris & Gratiostissima FACVLTATIS MEDICAE
in Florentissima Academia Jenensi,
PRAESIDE

RVDOLFFO GVILIELMO
CRAVSIO,

HEREDITARIO in Mellingen/
PHIL. ET MED. DOCTORE, PRAX. ET CHIM. PROF. PVBL.
FACVLTATIS MEDICAE SENIORE, ET ACAD. N. C.
COLLEGA,

Patrono, Praeceptore ac Promotore suo
aternum devenerando,

PRO LICENTIA

Summos in ARTE MEDICA honores, Insignia & Privilegia DOCTO-
RALIA, MORE MAIORVM, rite capeffendi,
Publico Philiatorum Examine submittit

SIMON PAVLVS HILSCHER, Altenb. Misn.

IN AVDITORIO MAIORI,
Horis ante- & pomeridianis consuets,
A. D. Octobr. A. C. M DCC IV.

JENAE, Typis CHRISTOPH. KREBSII.

V I R I S

Illustribus, Magnificis, Nobilissimis, Excellentissimis, Consul-
tissimis, atque Amplissimis,

**DN. IOHANNI GEORGIO
DOEHLERO,**

Hæreditario in Windischleube & Rötha,
Regiminis Saxo-Altenburgensis Procancellario eminentissimo,
& Hagio-Synedri Præsidi grauisimo,
ut &

**DN. GEORGIO WOLFFGANGO
WEDELIO,**

Hæreditario in Schwarza/
Medicinæ Doctori per orbem famigeratissimo, Comiti Palatino
Cæsareo splendidissimo, Consiliario & Archiatro Ducali Saxo-
nico, ac Theoretices Professori Publ. gravissimo,
nec non

**DN. IOHANNI CHRISTOPHORO
SCHNETTERO,**

Medicinæ Doctori longe celeberrimo, Sereniss. Viduæ Saxo-Fri-
denstein. Personæ, & Aulae Medico spectatissimo, ut & Praefectu-
ræ ac civitatis Ducal. Altenb. Ordinariū loco Physico
meritissimo,
denique

DN. CHRISTOPHORO POPPIGIO,

Jur. Utr. Doctori celeberrimo, Advocato Aulico ordinario specta-
tissimo, civitatis Altenburgensis Syndico dexterrimo,

Dominis, Patronis, Promotoribus, ac Fautoribus suis maximis,
observantissimè colendis

SPECIMEN HOC INAVGVRALE

In devotissimi Animi *τενυνησιον*, sive de meliori nota commendationem
submisit offerre.

SIMON PAVLVS HILSCHER.

I. N. I.

PRÆFAMEN.

licet quidem *anima nostra rationalis* à
 Divino Numine ad tantum evecta sit
 fastigium, ut *per se* à rebus corporeis
 nunquam lædi possit; attamen ob ar-
 ctissimum illum nexum, quem cum
 corpore habet, sæpissimè enormes subit læsiones, li-
 cet indirectè tales sint, & *per accidens* saltim contin-
 gant. Cum enim ad edendas actiones suas organis
 ritè constitutis opus habeat; hinc iisdem minus bene
 se habentibus, subinde aberrationes, ac inordinatio-
 nes occurrunt. E contra quoque dici vix potest,
 quanta animæ perturbationes, à causis moralibus or-
 tæ, corpori nostro incommoda afferant, dum per in-
 congruum illius regimen sanguis & spiritus interdum
 in impetuosos, ac feroces motus citantur; interdum
 verò eorundem motus non parum supprimuntur, u-
 non aliter evenire queat, quin statim morbi subse-
 quan-

A 2

* (4) *

quantur. Certum hinc est, quod animus sanus in corpore sano tantum bonum sit, quò nullum majus mortalibus in hac vita à divinâ Majestate concedi potest.

Non melius verò hæctenus dicta probari ac illustrari posse nobis persuademus, quàm si eadem exemplo PHILTRORVM demonstrata demus, quippe quæ & animæ, & corporis actiones sæpenumero nimis enormiter lædere solent. Hinc & moti sumus eorundem tractationem medicam, Consensu illustris Facultatis Medicæ, loco *Speciminis Inauguralis* exhibere. Quod, ut in Divinæ Majestatis gloriam, ac proximi salutem cedat, eandem supplices rogamus.

CAPVT I.

Deo

*Philtrorum Definitione
& Divisione.*

Uim nomina sint rerum signacula, & non parum lucis ad indagandam cujusdam rei naturam sæpè affundant; ideo etiam vocis *Philtru* ὀνομαστικῶς paulò curatius evolvere lubet.

Etymologiam itaque hujus vocabuli philtri quod spectat, notum est, id originem suam non Latinis, sed Græcis debere. Dicitur enim Græcis τὸ Φίλτρον, ὁποῦ τὸ Φίλτρον, amare. Quæ appellatio ab effectu & fine, plerumque saltim intentato, non autem imperato, desumpta est.

Homo-

Homonyma occurrunt apud Autores varia. *Plinius* effectum, intentioni propinantis sapissimè non respondentem, probè perpendens, id *amatorium virus*, à similitudine effectus nocivi, appellat. *Cicero* considerans philtrorum tam finem, quàm etiam formam externam plerumque receptam, id insignire solet *amatorium poculum*. Quibusdam absolute, & sine addito *Φασηανον* appellatur: sicuti patet ex sermone *Olympia*, uxoris *Philippi*, Regis *Macedonum*, quem habuit ad puellam, cuius amore maritus ardebat. Persuasa enim sibi *Olympia* maritum suum philtro in hunc amorem pertractum esse, adduci jubet puellam; adductam verò, cum & formæ elegantia, & morum suauitate excellere videret, suspicione de philtro abjecta, exclamavit: *χαριέτατος Δαβδαί; σὶ γὰρ ἐν σπαστῇ Φασηανὰ ἔχεις*: Valeant, inquit, calumniæ; tu enim in te philtro habes. Germani nostri dicere solent *ein Liebes-Trank* / it. *Er oder Sie hat ihr oder ihm die Liebe gegeben / oder zugebracht*.

Quoad vocis *Philtri* *Synonymiam* invenimus apud *Philologos*, quod etiam denotet *carum illud in labro superiori* sub naribus, quod *Lactantius lacunam* dixit. Germani id vocant *das Grüblein unter der Nasen*. Sicque quasi amabile dicitur; forsàn ideò, quod etiam hæc depressio benè formata pulchritudinem faciei non parum juvare, amorisque excitementum simul esse possit.

Notabilis præterea occurrit acceptio vocabuli *Philtri* apud *Hieron. Gordanum*, lib. de eo, quod *divinum est in morbis* c. 12., ubi per id intelligit tam amoris, quàm odii parandi adminicula. Plures vocis *Philtri* *Synonymias* vide ap. *Basil. Fabrum in Thesaur. Erud. Schol. p. m. 717*. Latius paulò sumtum vocabulum *philtro* denotat *omne illud, quod amorem inducit quocunque modo*. Quò sensu id habet illustris

We.

Wedelius, Patronus, atque studiorum nostrorum promotor
 æternum colendus, *Parbol. Medico-dogmat. p. 277.* Quam
 acceptionem & nostram facimus, cum per eandem uniuersum
 philtorum ambitum quàm optimè explicari posse vi-
 deamus.

Hinc PHILTRA in genere definimus, quod sint *pharmaca*,
amoris parandi causâ adhibita. Generis loco in definitione
 stat *pharmacum*, quod ipsis tam accuratè competit, ut vix
 ullum aliud magis appositum vocabulum, quod eorundem
 naturam & species melius explicet, & sub se comprehendat,
 inveniri queat. Habet enim *pharmacum*, ut vocabulum
φάρμακον, significationem amplissimam, tam medicamentis,
 quàm veneficiis competentem. Quadrat hinc elegantissimè
 quatuor philtorum speciebus, nempe *moralibus*, *naturalibus*,
 tam *affectatis*, quàm *non affectatis*, it. *præternaturalibus* ac
magicis, uti id tam ex dictis, quàm etiam è laudato sermone
 Olympiæ ad formosam illam puellam patet.

Differentiam specificam, quod attinet, ea hoc loco de-
 sumpta est à *causâ finali*, quam conciliatio amoris constituit.
 Licet verò *pharmaca* talia haud rarè, ex inferius dicendis ra-
 tionibus, sine hoc suo frustrentur; sufficit tamen, quod ad-
 fuerit intentio amoris conciliandi in propinante.

Quò verò eò feliciori pede in hâc materiâ pertractan-
 dà nobis progredi liceat, necessarium judicamus *divisionem*
 philtorum addere, quæ, sicut indigitavimus, commodissimè
 in quatuor classes reponi possunt, ita ut alia sint (1.) *mora-*
lia, alia (2.) *naturalia*, alia (3.) *præternaturalia*, alia verò
 (4.) *malefica*. Quam divisionem suggesit nobis prælaudat-
 us *Wedelius Patbolog. Medico-Dogmat. sect. 2. c. 7. p. 276. & 280.*

Sunt autem *moralia*, sive, quæ animum potissimum re-
 spiciunt, nihil aliud, quàm *mutui amoris effectus*, inter non-
 nul-

nulla subjecta, ex similitudine morum nati. Clarum enim est, quod simile simili ordinariè gaudeat. Hinc fortes fortibus, tristes tristibus, hilares hilaribus, timidi verò & effœminati etiam talibus plerumque delectantur, & talium conversationem magnoperè amant. Parantur verò hæc philtora conformitate morum symbolica, & ab inde dependentibus obsequii, amoris, & officii generibus. Unde & proverbia enata: *Obsequium amicos parit. Et: ut ameris, amabilis esto.*

Naturalia corpus respiciant, & pro fundamento habent tam formam ejus *externam*, quam etiam potissimum *internam*, similem nempe humorum ac spirituum constitutionem, texturam, ac moram. Cum autem facillè patrat, quod alia ex jam laudatis mediis, sibi amorem conciliandi connata, & à primo ortu quasi contracta, sicque non affectata; alia verò arte parata, & sic affectata, esse queant; manifestum etiam fit, quod philtora hæc naturalia dentur, & statui debeant *duplicia*, nempe vel *non affectata*, & sic *connata quasi*, vel *affectata*, seu arte parata.

Ad priorem igitur philtorum horum naturalium classem spectat (1.) *Pulchritudo ac venustas corporis*, quando nimirum tota machina egregiè formata, ac insigni nitore pollet, lumina fulgentes spargunt radios, malæ ex albo suaviter rubent, ac labia pretiosissima purpura superbiunt. Hoc philtorum genus superiori imprimis junctum certissimæ ut plurimum est operationis. Elucescit hoc non obscurè ex superius laudato exemplo puellæ illius, cujus amore Rex Philippus ob formæ elegantiam, & morum suavitatem arsit. Ut quamplurima alia, tam in profanis, quam sacris literis occurrentia exempla, jam non laudemus.

(2.) *Ille amoris mutui Symbolismus, qui se non solum inter parentes & liberos, atque propinquos cognatos, sed etiam alios*

alios exerit. Profectò affectus hicce mutuus, quem parentes & liberos, atque propinquius cognatos intercedere diximus, maximè notabilis est, si perpendamus, quam constantissimus, ac vehementissimus ut plurimum sit, cum tamen inter personas hæcæ sapissimè non leves, sed arduæ admodum occurrant causæ disidiorum, de ineundis, verbi gratia, matrimoniis contra parentum voluntatem, ac partiendis parentum bonis relictis; At, cum sanguine juncti sint, componuntur iterum lites, parentes ad iram commoti placantur rursus, pensitantes, à filiis vel filiabus commissum esse. Paterni enim affectus difficilem extinctionem esse testatur Caroli M. exemplum, qui filia suæ cum Eginhardo patrati facinorosi facilem impertivit condonationem.

Quin imò affectus hic, asserente excellentissimo *Wedelio*. c. se non solum patefacit inter quotidianos amplexus, notitiam ac familiaritatem; sed etiam inter ignotos, qualia exempla hinc inde notata legas, quod vulgò non ineptè vocant, *das St. blüt reget sich*. Deinde etiam per experientiam constat, quod quidam naturali inclinatione magis ad hanc, vel illam personam ferantur, cujus tamen non accuratam antea habuerunt notitiam, vel à quâ sibi nunquam aliquod officii, aut amoris genus exhibitum fuit, ita, ut ipsi sæpe effectus hujus rationem ignorent. E contrario verò observatum est quoque, quosdam se invicem vel prorsus odio prosequi, vel ad minimum conversationem horum, vel illorum tolerare non posse, à quibus tamen sibi nunquam aliquid molestiarum creatum esse recordantur. Hincque fateri coguntur, se nescire, cur hoc faciant. Unde & Poëta canit:

Livia non amo te, nec possum dicere quare,

Hoc saltem possum dicere, non amo te.

Allata igitur hæctenus qui accuratiori mentis lance per-
sitat,

fitat, deprehendet omnino, effectus hosce non forte fortuna accidere, sed principio potius interno, nempe conformitati laudatæ symbolicæ humorum ac spirituum, & inde dependenti animorum ac affectuum deberi.

Prolixiores paulò fuimus in explicatione philtorum naturalium connatorum, sed non frustra, quia horum exactior cognitio apprimè est necessaria ad modum operandi philtorum *naturalium artificialium*, melius explicandum, ac illustrandum, quorum sequentem definitionem exhibemus.

Sunt nimirum *Philtora hæc pharmaca tam externa, quam interna, parata ex ingredientibus merè naturalibus, modoque prorsus naturali, amorem unius personæ singularis, erga personam aliam determinatam, inducentia.*

Post philtora hæc naturalia definienda veniunt *præternaturalia, quæ itidem sunt pharmaca, constantia quidem ex ingredientibus naturalibus, modo tamen præternaturali agentia, & sæpius loco amoris, amorem insanum, maniam, melancholiam, aliosve gravissimos morbos, ac mortem ipsam interdum inferentia.*

Tandem *philtora magica*, ut pessima, sunt *pharmaca, medicis non absolute naturalibus, sed superstitiosis, ac maleficis, cooperante nimirum diabolo, vel explicitè, vel implicitè, amorem inducendi sine adhibita.*

Non opus censemus proluxæ hæctenus datarum definitionum explicationi immorari, cum non solum in se sint perspicuæ, sed etiam ea, quæ ad generis explicationem faciunt, ex superius dictis huc repeti queant. *Differentiam specificam* constituendo, respeximus ad *materiam, modum, operandi, effectum & finem*, quibus attentius paulò consideratis, non erit difficile perspicere, quâ ratione à se invicem differant.

B

Finem

Finem faciemus hujus capituli, si prius dixerimus, quod & philtrea hæc *variant* ratione *subjectorum*, inter quæ adhibentur, licet cætera cum aliis habeant communia. Sic enim usurpari possunt inter *mares & mares, mares & feminas, feminas & feminas, homines & bruta, bruta & bruta*, ut sic ubique mutuus amor licitus concilietur.

CAPVT II.

De

Philtrorum materia & effectibus.

Isa & pertractatâ philtrorum quidditate, ac divisione, ordo nos jubet ulterius procedere, eorundemque *materiam & effectus*, quantum quidem boni mores, ac tenues ingenii vires permittent, breuiter recensere, ac explicare.

Antequam autem hæc ipsa promissa nostra in actum deducamus, non possumus, quin unumquemque, pagellas hæc disputatorias legentem, amicè rogemus & admoneamus, vt omnia, quæ in hoc capite tractantur, cauto ac probò animo perlegere, nec sibi temerè, aut illicitè & sceleratè philtrea propinare præsumat. Hoc enim si quis fecerit, facillime indelebile conscientia suæ stigma inuret, dum proximum suum in maximum sanitatis & vitæ periculum præcipitat.

Incipiendum hinc nobis esset à philtreis *moralibus, & naturalibus non affectatis*, secundum datam divisionem. At, cum de horum *natura, mediis, & effectibus* in præcedente

dente capite satis tractatum fuerit; eadem hoc loco repetere nolumus; sed nos potius ad demonstrandum *materiam* & *effectus* philtroꝝ *naturalium* *artificialium* accingimus.

Horum verò *materiam* constituunt quædam admodum activa, spiritibus propinantis probè imbuta, quæ similem humorum & spirituum motum, dispositionem, atque temperiem, & hinc dependentem morum ac animorum similitudinem, hancque consequentem amorem inducere apta nata sunt, tam ex regno *animali*, quàm *vegetabili* petita, vid. *Sinibaldi Geneambrop. l. 1. tr. 2. c. 12. p. 32.* Opponere verò hic nobis aliquis posset, omnia hæcce bene sese habere, dummodò sufficienter probatum sit, *quod talia simplicia dentur, que laudatum effectum edant.* Hoc ut probatum demus, opus erit effectus hosce *experientiâ* & *observationibus* in arte medica clarissimorum virorum corroborare, unde à dato & probato *effectu* melius ad *causam materialem*, & *efficientem*, *effectum* hunc præstantem, argumentandum erit; deinceps verò *materiam* ipsam recensere, ac per *rationes* & *observationes* omnia, quantum possibile, explicare, & demonstrare.

Quod itaque prius concernit, de eo afferre possemus quam plurima classicorum Auctorum testimonia, ac observationes, sed ex iis pauca saltem jam delibare lubet. Insignis locus extat apud *Paracelsum Tr. 1. de morb. ament. c. 5.* Quod illi, ait, qui ederunt, aut biberunt aliquid à scorto datum, in amorem alicujus rapiantur, & conjiciantur, causa hæc est, quod simplicia quædam existant, à nobis hic minimè enumeranda, que istam in se vim habent, que si viri feminis, vel hæ illis propinent, amor indissolubilis, & pertinax inducitur. Subscribit jam dictis acutissimus *Helmontius*, libro

Jus Duumviratus inscripto §. 54. p. m. 191. hisce verbis: *In simplicibus sunt, qui inebriant, somnum, soporem, oblivionem, stupiditatem, amentiam, furores, vesaniam, vel deliria inducunt, quia in se continent: suntque alia, quorum usu, in amores, iras, imò erga certas tantum personas feruntur.* In *Tr. verò de Magn. vuln. curat.* §. 27. ad experimentum provocat in catulo institutum.

Præter hoc *Helmontii* experimentum prostant ad huc alia, quin imò recentiora. Sic notum est de *Johanne Hartmanno*, quod ipse passeri capto in cibo propinaverit particulam quandam de pulvere quodam amorifico, unde factum, ut passer eum nunquam deseruerit, sed in museo ipsi semper adfuerit, ac ægros visitantem eundem volando comitatus fuerit. Admodum quoque notabiles sunt duæ observationes, quæ *Lipsiæ* contigere. Sic ibidem *D. Christianus Langius*, olim *Prof. Lipsiensis* curavit juvenem, qui, cum à levioris notæ foemina pomum citrium dimidium, acceptum horâ quartâ pomeridianâ, comedisset, quotidie postea sub idem tempus per horæ spatium tanto desiderio, & anxio penitus amore in eam foeminam tum absente flagravat, ut hinc inde currere, & inquieto animo, & anxie eam complectendi cupiditate prosequi coactus fuerit. Alteram verò sequentibus verbis refert *Cl. Ettmull. Oper. suor. Tom. II. l. 2. membr. 4.* Quidam studiosus in ædibus meis paternis à lotrice suâ in balneo intritum (falsè *Schale* Germanis dicitur) benignum, ast satis potens amorificum accepit, per cujus esum tantum amore erga eandem deflagrabat, ut planè anxius redderetur, nisi quotidie eam visitaret. E quibus jam allatis, & huc adducendis observationibus satis manifestum esse arbitramur, quod philtrea hæc naturalia artificialia in determinata saltim agere possint sub-

subjecta. De effectu igitur philtorum horum certi, materia eorundem curatius paulò scrutabimur. Patet verò per jam dicta, eandem largiri tam regnum animale, quam vegetabile.

Ex animali illa solum ad operationem hanc præstandam apta judicantur, quæ à proprio propinantis corpore desumpta, & hinc alteri propinata sunt; inter quæ in primis sunt, sanguis, sudor, saliva, semen atque lac. Id quod de singulis jam adductis sic probare allaborabimus.

Quantas sanguis alterius propinatus, in inducendis similibus corpori nostro moribus, vires exerat, satis probat exemplum puellæ illius, cujus mentionem facit *Weinricbius* in *Tract. de mensuris*, quæ sanguine felino potionata, naturam ac mores felis omnes assumpsit; & Caligula Imperatoris, qui ob suctas nutricis suæ, barbaræ ac crudelis, sanguine tinctas papillas, crudelissimus Tyrannus factus fuisse creditur.

Quem admodum igitur sanguis in his duobus recensitis casibus mores & naturam subjecti sui, à quo desumptus fuit, communicavit alteri, nempe in priori gestus & actiones felis, in altero verò mores barbaros, ac actiones crudeles; ita etiam à propinato & commixto sanguine amor inductus legitur apud *Gockelium Conf. & obs. 60.* ubi mentionem facit malè feriatæ mulieris, à viro desertæ, Venèrisque cupiditatibus stimulata, quæ tempore verno, dum nonnulli domestici phlebotomia utebantur, proprium sanguinem cum sanguine servi parentis sui commiscuit, atque excicavit, sicque cum vino servo propinavit; quò haustò ille amore illicito captus hanc adulteram pro voto amplexus est.

Succinunt insuper huic thesi nostræ duo maximæ famæ

Medici, nimirum *Beguinus in Tyrocin. chim. l. 3. c. 1. p. m. 446.*
& *Daniel Bekberus in spagy. microsm. l. 1. c. 12. p. m. 90.* ubi
simul modum philtrum ex eodem parandi docent, sanctè-
que perhibent, ac ad experientiam provocant, eodem ani-
mos dissentientes uniri posse.

Denique reticere non possumus, quod quidam invenian-
tur, qui hanc rem longè subtiliori modo, nempe mediante
transplantatione peragi posse arbitrentur. Hujus opini-
onis est *Tenzelius in Medicina sua diastaticâ.* Ibi enim
c. 10. 11. & 13. prolixissimis verbis laudatum istum modum
describit.

Hocce verò adhuc subtilior est, quem recenset in li-
teris eruditissimus *Theodorus Moretus*, membrum Societa-
tis Jesu, & ex his *Philippus Jacobus Sachs*, in *Gammalog.*
c. 9. p. m. 875. Scribit nempe ille, se novisse hominem, qui
rosam fruticem sedulo suo sanguine, aliquoties per annum
è vena educto, rigaverit, rosas magnati cuidam industriè
porrexerit, aut porrigi jusserit, ut cum odore rosa transfret
in principem affectus sympathicus erga officialem; quod fa-
ctum effectu tam potenti, ut ipse Princeps miratus fuerit:
itaque monitus de naturali tali effectu, rosas postea nullas
accepit, nisi quas ipse decerpisset. Quorum quidem duorum
posteriorum modorum fides sit penes ipsos Autores.

De sudore & saliva id asserere, hosque humores in-
ter materias dictorum philtrorum referre, vel unicum hoc,
notissimum tamen experimentum, persuadere possit.
Quod, si cani, cujus amorem desideramus, panem, vel sub
axillis gestatum, & sic sudore probè irrigatum, vel ore ma-
ficatum, & sic saliva sufficienter imbutum, præbeamus,
eum deinde sedulum ac fidelem experiamur comitem ac
defensorem; idem asserit *Sylvester Rattray de causa Sympa-
thie*

zie & Antipath. p. m. 56. Nec etiam ratio abludivit ulla, cum hi duo liquores sint valdè, propter spiritus quos in se continent, (nam, nec in excrementitiis corporis humoribus spiritus deficiunt) activi atque fermentativi, inprimis eò tempore, quò quis alterius flagrat amore. Tunc enim, quod ex variis phanomenis elucescit, omnes corporis nostri humores fermentescunt, turgescunt ac spumescunt quasi, indicio manifestò, ipsis majorem activitatis characterem à vegetiori & fervidiori spirituum motu impressum esse, sicque alii subjecto communicatos, eundem melius, ac facilius continuare posse.

Illustrat dicta nostra egregiè saliva canis rabidi, alio licet effectu. Per hujus enim communicationem natura quasi tota illius animalis in hominem transferri videtur, ita, ut latratum illius amuletur, linguam exerat, avidè vescatur, aquas, ac omnia potulenta timeat, & reliquas hujus bruti rabidi actiones satis clarè exprimat.

Sicut verò recensitos hæctenus *tres liquores* corporis nostri partim alimentares, partim excrementitios, solius individui conservationi ac incolumitati dicatos, *phylororum materiam* constituere diximus: ita majori id jure de *semine*, tanquam liquore prolifico & animato, prædicare non dubitamus. Manifestissimum enim est, hoc à benignà naturà præcæteris, ob finem suum, nempe speciei propagationem, spirituosissimum, & sic corporis, cui communicatur, quam maximè alterativum factum fuisse, unde etiam à Physiologis flos & quinta quasi essentia sanguinis, ac seri dicitur. Notissima quoque sunt singulares illius alterationes, quas in foeminarum corporibus excitat, è quibus deinceps optima harmonia inter conjugum animos excitatur.

Con.

Consentientem se nobis præbet citatus *Bekkerus l. i. c. 11.* quando de *semine humano* scribit: *Parant ex eò murtiam magneticam, hominem, aut alia animalia, quibus talia exhibentur, in amorem indissolubilem erga eum, ex quo medicina desumpta est. rapientem.* Minimè verò approbat hunc modum, eum pietas non permittat liquorem hunc masculum, à natura suo legitimo consecratum fini, alii impendere. Proinde hæc philti materia conjugibus secundum naturæ leges impendenda, relinquitur.

Nihil etiam obstat, quò minus *lac*, utpote philtrum quoddam mite, ac lentum, statuamus. Valet enim & hoc non parum in introducendis subjecti sui, à quo provenit, & naturâ, & moribus in aliud, uti id tam ex Historicorum, quam Medicorum monumentis clarissimè patet. Unicus ex his nobis jam testis sit *Helmontius Tr. de infant. nutrit. p. m. 477.* ita scribens: *Sic observari nutricem salacem, furivam, avaram, iracundamque suam fragilitatem transulisse in pueros.*

Quin imò per experientiam constat, quod liberi, quibus ipse matres in infantia mammas præbuere, erga matres postea longè majori, ac vehementiori affectu propensî sint, præ cæteris liberis, quibus ipsæ mammas detractavere.

Non ignoramus equidem, quod à quibusdam adhuc multa alia ad horum philtorum classem referantur, nempe secundina, alvi faeces, capilli, ungues, & ex animalibus aliis petita quam plurima, quorum insignem catalogum recensitum vide in *B. D. Wolffii scrut. Amulet. Med. Sect. 1. c. 2. p. m. 373.* Sed, cum horum effectus partim per experientiam nondum sufficienter confirmati sint; partim quamplurima eorum superstitiosa existant; ideò hæsitamus

mus ea dictæ philtorum classi accensere. Putamus quoque aphrodisiaca, seu medicamenta semen augmentia, & Venerem stimulantia, qua talia, & sibi relicta materiam philtorum horum minimè largiri posse, quia philtorum naturalium effectus longè differt ab eo, quem aphrodisiaca, purè talia exhibent. Quemadmodum enim hæc non amorem genuinum, seu definitum, sed *vagum* saltim, & indefinitum cocundi desiderium excitant; ita contra philtora artificialia naturalia amorem gignunt erga certam saltim, & definitam personam. Interim tamen nullum etiam videmus obstaculum, quin asseramus, quod aphrodisiaca uno, è prioribus quatuor dictis humoribus, sufficienter imbuta, & legitimè præparata, amorem certo individuo inferre possint, cum præ aliis longè aptissima vehicula, & involucra, virtutem hanc recipientia, constituere videantur, confirmat hoc *Sylvester Rattray. l. cit.*

Perlustrata horum philtorum materià ex regno animalis petita, inquirendum nunc, an & amplissimum regnum, *vegetabile* quandam ad ea suppeditet. Id quod omninò verum deprehendimus, si accuratissimorum naturæ scrutatorum scripta evolvimus. Sic enim superius allegatus *Helmontius in Tr. de magn. vuln. curat. §. 27.* *Novi, dicit, herbam, passim obviam, quæ, si teratur, & foveatur manu, donec intepuerit, mox alterius manum detinueris, quoad & illa tepefeat, amore sui ille totus continuò ardet ad aliquot dies.* Ad experientiam provocat, addens: *Detinui pedem cujusdam catuli, hic confestim me peregrinum consecutus, adeò ut noctu ante cubiculum ejularer, quò eidem aperirem, renunciata herà suà. Ad sunt Bruxella mibi hujus facti testes. Eundem ferè in modum differit celeberr.* *Ertmuller. Oper. Tom.*

Tom. 2. membr. 4. p. m. 977. scribens: Sunt duæ plantæ ubique
 obviæ, quæ si manu detineantur, quacumque ex illis sit, ut bene
 intepeſcant, (nam hæc eſt conditio, ſine quâ non) & binc
 manus, abjectâ herbâ, porrigatur virgini, ita, ut & illius ma-
 nus probè detineatur, ut ſimiliter incaleſcat, binc amor mu-
 tuus conciliatur certus, non tamen diu durans, ſed tantum per
 4. aut 5. dies. Primam plantam *hyoſciamum*, alteram *coch-
 leariam*, vel *perſicariam* putat fuiſſe. Laudatus *Wolffius*,
 dum l. c. de planta *Helmontii*, amorem inducente agit,
 notat, quod quidam herbam hanc *quinque nervium*, ſeu
plantaginem eſſe arbitrentur; alii verò *perſicariam*, *hyo-
 ſciamum* aut *cicutam* eſſe ſuſpiciunt. Celeberrimus *Alten-
 burgenſium* Medicus *B. Gabriel Clauderus*, in eruditiffimâ
 ſuâ de *Philtris* *Differtatione* plantæ *Helmontianæ* mentio-
 nem faciens, refert, quendam curioſum rerum naturalium
 indagatorem, amicum ſuum ſingularem, idem certò adfir-
 maſſe de planta vili, & ubivis ferè obviâ, idque fieri ſine
 omni, aut magicorum, aut ſuperſtitioſorum additione.
 Quemadmodum verò recenſitæ hæc plantæ, quæ laudatum
 effectum edunt, miratu non indignæ ſunt: ita certè illæ,
 quæ pro diverſo adhibendi modo, nunc amicitiam, nunc
 inimicitiam cauſantur, admirationem adhuc majorem me-
 rentur. Plantam talem miratur laudatus *Wolffius* l. c. ex
 Orat. *Joh. Sculteti* de plantarum cultura. Hic enim herbæ
 meminit cujuſdam, *Flabie* dictæ, in *Inſulâ Zethir* monte *Arca-
 dio* reperiundæ, ex quâ plantâ incisâ dicitur liquor emanare,
 qui ſanguinem tepefaciat, & eò modo, ſi quiſpiam te-
 pore affectus, contingat aliquem, occultâ quâdam ratione
 hic in illius amorem trahatur; ubi verò refrixerit ſuccus
 iſte, eoque quiſpiam contingatur, amoris refrigerationem,
 bene-

benevolentiaque averfionem inducat; de quo non dubiam fidem allegat citatus Autor, quæ penes ipsum fit.

Tandem circa materiam philtorum horum artificia-
lium, & inprimis *internè* propinandorum, monendum re-
stat, quod partim in illius *preparatione*, partim in ejusdem
adhibitione non pauca observanda sint cautela, si effectum
optatum confequi quis velit, ne loco defiderati amoris
certæ personæ erga se, illi maniam, melancholiam, aut
alium grauiorem morbum conciliet.

Post philtora hæc naturalia artificialia ex ordine con-
templanda, ac expendenda veniunt *materia*, & *effectus*
philtorum præternaturalium, quæ convenientiam quidem
aliquam cum prioribus habent, quoad materiam, quod hæc
æquè fit originis naturalis, ac illa; Differunt tamen à *prio-
ri*, felectu, ac exhibendi modo, à *posteriori* verò effectibus
longiffimè à fe invicem diftant.

Quemadmodum enim philtora fuperius recensita amo-
rem conciliant, fortem licet, interim tamen actiones re-
liquas non enormiter lædentem: ita contrà hæc eas fenfi-
biliter, ac graviffimè lædunt, quin imò interdum penitus
fufflaminant, ac deftruunt, dum diriffimos ac defperatiffi-
mos sæpe morbos, & confequentem non rarò mortem ac-
cerfunt. Excitarunt enim sæpe in aliis vomitus, in aliis anxie-
tates, fudores, lipothymias, tabem, & inprimis deliria mania-
ca, & melancholica. Ita enim *Paracelfus Tract. 1. de morb. ament.*
c. 5. fcribit: Scorta fæpius propinant aliquid, ex quo fenfuum,
mentisque privatio multiplici ratione inducitur. Legi de his
meretur *Quercetan. Redivivus operà Schræderi editus, tom*
2. p. 164. & feq.

Quò igitur in penitiorem philtorum horum cogni-

tionem, utpote ad eorundem curationem non parum facientem, altius admittamur, lubet *materias* eorundem, & exinde enatos *effectus* paulò specialius lustrare. Sic horum materiam partim constituere possunt nonnulla ex superius dictis, quæ philtera naturalia aliàs foenerantur, partim alia, ab illis prorsus diversa, ut sunt verbi gratia, faeces alvi, capilli, ungues, & alia ab Autoribus passim recensita.

Mirum circa jam dicta primo intuitu videri posset, quod materia philtorum naturalium suo modo etiam constituat materiam præternaturalium, & quod ab eadem diversissimi oriuntur in corpore nostro effectus. Verùm miratio ista cessabit, si B. L. accuratius paulò secum pensitabit, quod *diversa preparatio & applicatio*, seu modus adhibendi, qui *subiectum, dosim, tempus ac formam externam* respicit, effectus pharmacorum admodum diversos, sicque vel utiles, vel inutiles edere valeat. Nullibi autem magis patet, quantum in legitimâ medicamentorum præparatione ac adhibitione situm sit, quàm circa medicamenta heroica, generosa, atque activa, prout id mercurius dulcis, mercurius vitæ, emetica item, & purgantia alia, ut & opiata evincunt, quippe quæ mortem, pro legitimo vel illegitimo usu, & accelerare, & fugare apta sunt, ita, ut vulgatum illud & huc inprimis valeat: Ubi virus, ibi virtus.

Nunc verò ex superioribus clarum, quorundam philtorum materiam valdè activam esse, & tam accuratam præparationem, quàm applicationem circa ea observari debere.

Ast, si pensitamus, quinam sint illi *homines, qui philtera ut plurimum propinant*, notum est, quod sint sæpissimè *levis notæ persona*, scorta nimirum, vel amasii, illicitæ Venæris

(21)
neris stimulis agitati, vel etiam alii, qui requisitorum, ad
philtia propinanda necessariorum non sufficientem habent
notitiam; dumque hæc sunt destituti, noxas parant quàm
maximas. Ejusmodi pocula ad illiciendum amorem spe-
ctantia planè esse *diabolica* ait *Quercet. an. loc.* supra cit. ac
nomine christiano indignos esse habendos, qui iis abutun-
tur.

Accedit & hoc, quod DEVS enormem talium homi-
num malitiam ac perversissimum finem, qui sæpius tur-
pis est scortatio probè sciens, ex justissimo suo judicio in
aliorum terrorem, ac propinantium, & potionatorum pœ-
nam, permittat, ut personæ tales a maffis suis loco amoris
gravissimos morbos inferant.

Multum denique & huc facit subjectorum, philtia-
recipientium diversitas, ac constitutio materiæ, philtium
largientis, præternaturalis, sive morbosa. Hæc enim, si
characteres quodam morbifico sigillata est, facillimè illum
in aliud corpus transferre poterit, uti id morbi contagiosi,
ac hereditarii, nec non transplantatio morborum ab ho-
minibus in bruta, verbi gratiæ icteri per urinam in canem,
manifestissimè demonstrant.

Longè verò facilius, ac cum majori vehementiâ dictæ
hæ causæ gravissimas suas læsiones in potionati corpore ex-
erere valent, si *potionatus* sciat, se *philtium* quoddam, ex
hac vel illà materiâ, verbi gratiæ, *sanguine menstruo con-
stans*, accepisse; hincque nauseam, & averfationem conci-
piat, quam deinceps sequitur inordinatus spirituum & hu-
morum motus, unde facilè morbi propullulant. Elegans
hanc in rem extat observatio apud *Gockel. Consil. LX.* ubi
falax ac petulans ancilla sibi amorem servi fabri cujusdam

ferrarii, mediante sanguine menstruo, haleci indito, ac ser-
vo illi propinato, parare studuit. Ex quo ille aliqualiter
malè habuit. Sed cum nihilominus nullam erga se pro-
pensionem contestaretur, ipsi in opprobrium confessa est,
se ipsi aliquid de suo sanguine menstruo propinasse. Quò
audito per magnam exinde conceptam alterationem, o-
mnia susque deque in toto corpore agitata fuere, ac tam
graviter ægrotare, variisque symptomatibus affici cœpit, ut
malum lethale redditum fuerit.

Brevibus tandem recensenda adhuc, atque expen-
denda sunt *materia & effectus philtorum magicorum, seu
superstitiosorum*, ut moniti eò facilius à talibus nobis cavere
valeamus.

Repetendum verò hic è superioribus, quod omnia
hæcce philtora peragantur mediante pacto quòdam cum
Diabolo, sive illud sit explicitum, sive implicitum. Hinc
illorum materia, vel quasi talis, consistit partim in solis ver-
bis, signis, characteribus, cantionibus, ceremoniis, imagi-
nibus, & aliis, quorum quædam recitant, quædam verò co-
rollis, annulis, armillis, amuletis, aliisve inscribunt.

De horum veneficiorum generibus in Autoribus pas-
sim varii ac admodum notabiles occurrunt casus, inter
quos eminent *Xenophonis, Virgilli, atque Ovidii*. Sic enim
Xenophon. l. 2. memorab. p. m. 750. scribit: *ἔιναι μὲν τινὰς Φιδόν
ἐπωδάς, αἳ οἱ Ἰπτάμενοι ἐπιδόντες δις αἰὲν βιάωνται, Φίλις ἐαυ-
τοῖς ποιῶνται. ἔιναι δὲ καὶ Φίλτρα, ἃ οἱ Ἰπτάμενοι πρὸς δις αἰὲν
βιάωνται χροόμενοι, Φιλένται ἀπ' αὐτῶν.* Feruntur quædam
carmina esse, quæ qui sciunt, canentes, quos volunt amicos
sibi possunt facere. Esse verò & philtora, quorum periti ad
quoscunque tandem eis utantur, ab illis diliguntur.

Apud

Apud *Virgilium Ecloga VIII.* Pharmaceutica dicta, sequentia inter alia notatu digniora leguntur:

Limus ut hic durefcit, & hæc ut cera liquefcit

Uno eodemque igni: sic nostro Daphnis amore.

Et:

Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.

Generis Elegiaci verò Princeps, Ovidius, sequentem in modum canit:

Devovet absentes, simulacraque cerea fingit,

Et miserum tenues in jecur agit acus.

Sicut autem recensita hæc veneficiorum genera manifestissima sunt, ac facillimè cognosci possunt ea ejusmodi farina esse: Ita Diabolus, tanquam milleartifex, ut paulò prudentiores eò facilius in suas partes pertrahere valeat, alium excogitavit modum, dum nimirum misellis ac credulis hominibus persuadet, quod hæc vel illa simplicia hæc virtute polleant, si modò verba quædam in eorum administratione simul addantur, vel rebus his characteres quidam inscribantur, quò pacto interdum plurimos seducit.

Tandem & nonnullos adeò occæcavit, & à Divini Numinis cultu prorsus abduxit Diabolus, ut (quod horrendum dictu, ac lacrymis deplorandum,) signa immensæ gratiæ divini, sanctissima Sacramenta puta, huic fini impendant, & nec sacris hostiis, nec baptismo, & rebus baptizatis parcant. Prolixissimum catalogum philtorum talium, magicorum imprimis, ut & præternaturalium recenset *Hieron. Jordanus libr. de eo, quod divinum est in morbis. c. 44. p. m. 160.* Licet paulò confundat materiam philtorum naturalium cum hæc ipsâ.

Qui

Qui verò præter jam allegatos philtro-
 rum, quam præternaturalium maximè notabiles ac stu-
 pendos effectus perspicere cupit, adeat inter alios *Wierum*
l. 3. c. 39. de Præstigiis Daemonum. Schenck. in append. l. 7. p. m.
839. & l. 2. obs. 1. p. m. 214. Sennert. l. 1. Prax. c. 10. Henr. ab
Heer. obs. 13. Borell. Cent. 1. obs. 65. Salmuth. cent. 1. obs. 70.
Ettmullerum l. c. Ruland. cent. 3. curat. Empir. Curat. 91.

Hinc non dubitamus deplorandum horum philtro-
 rum effectum unumquemque ab incautâ talium propina-
 tione detertere valere.

CAPVT III.

De

Philtro- rum Operandi ratione.

 Um hodierno seculo experientia rationibus desituta
 plerumque exosa sit, & empyria vocari soleat. Hinc
 consultius quoque duximus philtro-
 rum operandi
 modum breviter, & quantum per tenues vires licet, inve-
 stigare.

Cadent autem sub considerationem hanc potissimum,
 philtro-
 naturalia artificialia, præternaturalia, ac suo modo
 etiam magica. Quod enim attinet philtro-
 moralia, ac na-
 turalia connata, eorundem doctrina in illustrationem ho-
 rum è superioribus huc trahi poterit. Antequam autem
 mentem nostram de modo operandi philtro-
 rum artificiali-
 um naturalium explicemus, non possumus non, quin mone-
 amus, Sennerto, & multis aliis effectus philtro-
 rum lauda-
 tos, quod nempe amorem ergo definitam personam exci-
 tare

tare possint, admodum dubios videri; Cum hominum animi minus cogi queant, quò minus liberâ voluntate eligant, quod ament.

Quemadmodum verò ipsis ambabus largimur manibus, quod philtrea animum non æquè cogant; ita & nihil impeditenti videmus, quin cum prælaudato *Wedelio l. c.* statuamus, quod *philtrea animum illiciant, & flectant corporeis illis irretitum vinculis.* Cum enim, ait: *ex humorum & spirituum dispositione varientur ideae, inde voluntas quidem non potest cogi, sed flecti tamen, uti notum est; ex hoc diverso statu spirituum & humorum omninò etiam phantasmata, impressiones, & ideas diversas, congruas illorum statui observari.* Postquam verò laudatus *Sennertus* tale quid interdum contingere non prorsus negare valet, putat id ipsùm fieri potius ob *conversationem* cum illâ persona, quæ philtrem exhibuit, quàm ob ipsam philtrem; vel etiam ob cæstrum libidinis, ab aphrodisiacis excitatum, quando nimium personæ, cæstro Venereo percitæ, vel amasius, vel amasiam se offerant, & offerant, & artibus amatoris in amorem pertrahere conentur. Verùm enim verò cadit prior modus sua sponte. Si enim conversatio sola sufficiens semper esset amorem sibi conciliandi, quid quæso mortalia pectora coëgisset philtrea excogitare, tantoque cum periculo propinare? Alterum verò non firmiori gaudere fundamento quivis cognoscet, qui modò inter amorem definitum, ac genuinum, & coëundi, seu Veneris desiderium, prout par est, distinguere novit.

Sicut autem per jam dicta patet, quod hæc laudatæ hypothefes ad operationem philtrorum artificialium naturalium explicandam minus accommodæ sint, aut ad minimum

D

mum

mum non sufficiant ; Ita hanc rem naturalium rerum facillimum *Helmontium* melius tetigisse nobis persuasum habemus, quando *Tr. de magn. vuln. curat.* §. 27. philtre hæc ob *mumialem* agere *confermentationem* putat, ita scribens : *De philtre dicerem, quæ mumialem confermentationem requirunt, ut ad certum objectum trahatur dilectio.* Intelligit verò per virtutem hanc *mumialem* nihil aliud, quàm spiritum insitum, & confermentatum, uti id §. 3. *eiusdem Tr. docet.*

Hypothesin hanc *Helmontianam* approbat quoque noster *Wedelius in Patolog. Medica Dogm. p. 279.* eamque elegantissimè ac uberius explicat, dum docet, quod per *mumialem* hanc confermentationem innuatur *convenientia & immutatio spirituum symbolica, quadrans eadem vegetes, seu idiosyncrasia, quæ est agentis, à quo desumpta est materia.*

Ut igitur *mumialis* hæc confermentatio peragi queat, requiritur *medium* quoddam connexionis, seu *tradux*, qui spiritibus propinantis imprægnatus, eosdem cum altero subjecto communicet. *Traduces* verò hi, ratione originis suæ, per superius dicta, *duplices* existunt, prout nimirum desumuntur vel *immediatè* ex corpore propinantis, & sic ex regno *animali*, vel etiam *mediatè* ex regno vegetabilis, dum certæ quædam plantæ, corpori admotæ, & sic huic fini sufficienter adaptatæ, in usum vocantur. Curiosius hinc inquirendum, quâ nam ratione & modò philtre ex propinantis corpore *immediatè* desumpta, & secundo *mediatè* ex eo hausta, ope quarundam certarum plantarum, hunc effectum edere valeant : si prius præmiserimus *modum agendi* eorum in genere, qui nobis talis videtur. Constat nimirum ex dictis, quod materia hæc philtrorum, *spiritibus*
pro-

propinantis probè *imbuta* esse debeat, & sic admodum acti-
va sit. Hæc igitur corpori alterius applicata, agit in hu-
mores & spiritus, iisdemque per communicationem spiri-
tuum subjecti illius, è quo provenit, similem motum ac
temperiem inducit, quibus gavisa est in propinantis corpo-
re. A motu verò humorum & spirituum dependent omni-
nò phantasmata, impressiones, ideæ atque affectus. Ma-
nifestò id deprehendere licet in perlustratione tempera-
mentorum, in quibus pro diverso humorum & spirituum
statu diversi quoque mores, diversissimæque actiones con-
surgunt: comparatione v. gr. instituta inter melancholi-
cum & cholericum, phlegmaticum item & sanguineum.

Ut jam nihil dicamus de liquoribus spirituosis, cere-
visia, v. g. ac vino, quippe qui largiori paulò quantitate,
hausti, non solum humores ac spiritus corporis nostri mi-
rificè augment, sed & eorundem motum longè vegetiorem
ac citatiorem præstant, unde deinde quoque actiones &
mores corporis nostri à pristinis valdè recedunt, dum è ti-
midis fiunt fortes & audaces, è tristibus, hilares, è pacificis
& humanis, rixosi ac contentiosi. Hinc etiam hoc locò
fieri potest, ut ab inducto simili tali humorum ac spiritu-
um motu temperie; similes quoque mores & inclinatio-
nes proveniant. Hæc talia verò, tanquam immediatæ amo-
ris causæ, efficiunt amorem mutuum & intimiorem amici-
tiam.

Omnibus his dictis nostris consensum præbet illustris
Wedelius, l. c. eleganter scribens: *Philtra agunt in humo-
res, humores in spiritus, spiritus dispensant affectus.*

Illustrant & probant ulterius modum hunc operandi
egregiè, quæ in cap. 1. de philtis moralibus & naturalibus

connatis, de fervidiore v. gr. amore mutuo inter parentes & liberos, cognatos, atque alios, adducta sunt. Ut & ea, quæ in cap. II. de transplantatione morum bestiarum in homines, morborum ab hominibus in bruta, de morbis item hereditariis, ac aliis recensita sunt. Faciunt quoque huc, & rem illustrent quoque suo modo sympathiæ mirificæ circa res naturales hinc inde observatæ, quas verò in præsentiarum silentii peplo involvere jubemur, ne disputatio hæc legentium manibus ob ampliorem molem molesta fiat.

Secundum itaque datum nostrum promissum *expli-
candus* nunc esset *modus agendi phyltrorum ex propinantis
corpore* desumptorum *in specie*; Sed cum hic ferè accuratissimè cum modo jam dicto coincidat, & ex dictis abundè pateat, non est, ut plura de eo dicendo, lectori nauseam moveamus.

Paucis potius cogitationes nostras communicabimus, quas *de operandi ratione plantarum amorificarum*, utpote, difficiliori ac subtiliori, habemus; eo verò tendunt: Dum nimirum unâ ex genuinis illis plantis amorificis manus teritur, eâque fovetur, redduntur per tritum hunc, & inde consurgentem calorem pori patuli; Unde calor terentis natus, & spiritus, calefactaque planta agunt in se invicem, hæcque ob principium suum sulphureo salinum specificum, & sui generis, quod procul dubio possidebit, calorem nativum & spiritus egregiè excitat, & in motum seu *εργασμον* ciet, sicque ad exitum quam optimè disponit. Hinc per applicationem terentis ad alterius manum excitatur quoque calor, & pori patentes sunt in utraque manu: quò factò spiritus ex manu illius, per herbam egregiè excitat, & procul dubio specifico caractere sigillari, per alte-

alterius manus poros in ejus spiritus transeunt, eandemque postea operationem exercent, sicut reliqua philtrea. Cum verò hoc modo spiritus saltim afficiantur, & motus hic ac temperies non intimius ipsis humoribus imprimitur, inde fit, ut amor hic non admodum diu, sed saltim per aliquot dies duret, quia millia apta nata sunt motum hunc impressum iterum variare, atque efficere, ut rursus evanescat.

Tandem circa *modum agendi philtro- rum artificialium naturalium* ventilanda hæc nobis videtur quæstio; An ex causis naturalibus, & qua ratione fieri possit, ut amor per philtrem inductus eadem horâ, quâ propinatum fuit, paroxyfmet quasi, exacerbetur, & incrementa capiat. Id quod utique hunc in modum contingere posse putamus, quatenus nimirum memoria fortem illam alterationem, inclinationem ac affectum recollit eodem inprimis tempore, quò motus illos primò sensit. Hæc enim ratione voluntas, à memoria valdè agitata atque commota, eodem tempore ad talia iterum fertur, qualia tunc affectavit. Non aliter ac videmus sæpe viduas, quibus mariti per mortem abrepti fuere, longè sæpe ab eorundem morte, illo inprimis tempore triftari ac in lacrymas cirari, quò maritus expiravit, vel eò etiam, quo antea præ reliquo suavissima ejus conversatione usæ fuere. Licet non planè negatum velimus, quod etiam interdum effectus tales causis magicis adscribi queant. Quemadmodum vero nobis nullum est dubium, quin quidam futuri sint, quibus philtres his adtributus effectus, ac operandi modus dubius erit, & minus complacebit: ita illi, qui ipsis laudatum effectum denegant, contra experientiam loquuntur, ab illis verò, quibus dicta

operandi ratio displicet, meliorem explicationem expectamus. Interim utrisque commendamus locum elegantissimum ex *Helmontio*, qui *Tr. de magn. vuln. cur. p. m. 457. §. 9.* extat: *Multa, inquit autor, certè ubique conditoria bonitas fuit, qui omnia creata in ingratum hominum usum condidit: nec mortalium quenquam adfessorem admisit, quot quantasque rebus virtutes inderet. Nescio sanè interim, quomodo à superbia peccato excusari possit, qui, quia non percipit rationem naturalem, tanquam universa Dei opera suo meritiens acumine; idcirco audacter negat Deum ejusmodi rebus virtutem dedisse; quasi homo vermis, Dei & consilii ejus compos esset: omnium animos ex suo aestimat, qui putat fieri non posse, quod intelligere non potest.*

Philtrorum præternaturalium agendi modus dum enucleandus venit, notandum est circa eum, quod horum materiæ, per jam dicta, partim corpori nostro valdè adversæ, partim verò incongruo modo, quoad dosin & præparationem nimirum, adhibitæ, facillimè corpori nostro insignes noxas inferre queant, dum nimirum temperiem, miscelam & motum humorum ac spirituum variè lædunt, eodemve in turbulentos ac impetuosos motus citant, sicque placidum & blandum eorundem circulum simul pervertunt; cujus deinceps turbationem pro diverso læsionis gradu, & subjectorum recipientium, ac aliarum circumstantiarum diversitate, varii supra laudati morbi sequuntur.

Denique circa rationem operandi *philtrorum magicorum* attendendum venit, quod, licet adhibendi modus ab eo, qui circa philtrea artificialia naturalia, & præternaturalia observatur, discrepet, operandi tamen ratio, quoad causam

ſam proximam, cum utriſque his plane coincidat; Diabolus enim ad opera ſua edenda æque cauſis proximis naturalibus opus habet, ac homines. Id quod inde patet, quia morbi per veneficium inducti per remedia naturalia, tanquam cauſam præternaturalem ſeu morbificam tollentia, iterum tolli poſſunt.

CAPVT IV.

De

Signis.

Non eſt, ut pluribus de ſignis *diagnosticis philtrorum moralium ac naturalium conuatorum* ſolliciti ſimus, cum per ſe, & ſuperius dicta, ſatis manifeſta ſint. De philtris verò *naturalibus artificialibus* hoc ſaltem dicimus, quod de propinatione talis philtri tunc coniecturandum ſit, cum videmus quandam perſonam ab exhibitione vel potus, vel eſculenti, vel etiam dicto uſu plantæ cuiusdam ſubito alterius ardentiffimo amore flagrare incipere, ejuſque perpetuo deſiderio ferri, quam tamen antea ſæpe numero ne quidem ferre potuit, vel minimum non amore ac favore proſecuta eſt.

Majorem verò ut utilitatem, ſic etiam paulò majorem difficultatem pariunt ſigna *diagnostica philtrorum præternaturalium*, cum iis ſigna ſæpè quædam communia ſint cum amore inſano, mania aut melancholia erotica, ſimpliciter talibus, & citra philtrum ortis.

Non melior verò de ſignis hiſcè conceptus formari poterit, quàm ſi totam eorundem ſeriem recenſeamus, ſic enim

enim

enim quàm optime patebunt, & ab aliis similibus morbis facillimè distingui poterunt.

Præbet itaque maximum argumentum exhibitionis philtri, si post propinationem vel esculentorum, vel potulentorum, aliàs hacce quantitate assumptorum, nullas noxas edentium, à persona inprimis suspecta factam, potius natus se statim, vel paulò post malè habet, & inprimis de pessimo stomachi habitu ac anxietatibus præcordialibus queritur, insimulque sæpè frequentissimo & incompeccabili erga certam personam desiderio flagrat, ut continuos de illa sermones nectat, nec ejus absentiam ullo modo tolerare possit, quin sibi summæ anxietates atque lipothymia, viriumque dejectiones accidant, vel etiam mania aut melancholia postliminiò prorumpant. Præterea etiam homines philtris potionati sunt instabiles, modò hilares, modò tristes, prout amor in hæc, modò in alia illos rapit, & quando amata personæ fit mentio, tunc in vultu, gestibus aut pulsu manifesta deprehenditur mutatio. Posteriora vero hæc laudata signa applicari etiam suo modo possunt ad *philtrea naturalia connata, seu non affectata, & naturalia artificiosa, seu affectata.*

Licet autem recensita hæc signa se non in omnibus subjectis visenda offerant, cum symptomata, ratione materiae philtrum largientis, subjectorum ac aliarum circumstantiarum, differant; sufficit tamen ferè, ad sententiam de propinato philtro ferendam, si aliquid propinatum fuerit à personâ, quæ potionatam personam adamavit, minimè autem efficere potuit, ut illa se redamasset, hincque ab exhibitione vel cibi, vel potus, aliquis dictorum effectuum contingat, licet non semper amor insanus, vel solus,

lus, vel conjunctus simul adfit ; observatum enim est, quod sapissimè loco hujus, alii grauiore morbi sequantur.

Tandem & signa philtorum *magicorum* apponere necessarium erit. Quemadmodum verò in genere *σοφισμῶν* medico quàm maximè opus est circa dignoscendos morbos ab incantatione, ne nimirum grauiore illos, à causis præter naturalibus tales, agnoscamus pro illis, qui à causis *supranaturalibus* proveniunt, & vice versa : ita majori ferè, atque subactiori iudicio opus est circa enunciationem philtorum *magicorum*, ne ingenii hebetudinem ac ignorantiam prodamus, proximumque nostrum innocentem, criminis *magiæ* statim accusemus, dum philtora ejusmodi causis *magicis* debita statuimus ; quæ tamen vel causis *moralibus*, *naturalibus*, ac *præternaturalibus*, vel his variè conjunctis, & simul concurrentibus, adscribenda sunt.

Congruum hinc erit *signa generalia*, quæ ad dignotionem morborum ab incantatione faciunt, hic breviter proponere, quæ deinceps à quovis prudenti Medico probè & accuratè perpendi, atque ad philtora etiam commodè applicari possunt. Suggestit verò eadem nobis *Magnificus Dn. Præses, Patronus atque Promotor noster quovis tempore piè de venerandus*, in eruditissima *Dissertatione de Incantatis*, è quibus pro nostri instituti ratione pauciora saltim, & graviora nobis visa, hic laudare fas erit, ibidem latius vindenda.

Arguere hinc poterit philtum *magicum* propinatum esse prudens medicus, si viderit. (1.) *nullam*, perperensis licet omnibus, adesse *causam manifestam*, neque externam, neque internam, per quam ejusmodi morbus potuisset contrahi. (2.) Si cognoverit *nullum*, tum ex parte ægotantis, tum aliarum circumstantiarum commissum fuisse erro-

rem in iis, quæ ad sex res non naturales spectant. (3.) Si affectu tali laborantis amorem, persona ob beneficia magis vel minus suspecta intenderit, nec acquisiverit, hincque ipsi aliquid comedendum, aut bibendum præbuerit, aut illi aliud quippiam, vel mediatur, vel immediatur exhibuerit. (4.) Si specifica contra incantationes exhibuerit medicus, eademque profuisse senserit. (5.) Si symptomata occurrunt inusitata, & ἀνω ἡδὲ κατώ, aut ex aliis locis varia, quæ in corpore humano generari nunquam possunt, ejiciuntur, atque prorumpunt.

Recensenda ac expendenda adhuc restant signa prognostica, quæ nimirum statum futurum, quoad salutem & mortem, tempus item durationis, quoad longitudinem ac brevitatem, patefaciunt.

Quod itaque prius, nempe morbi eventum spectat, merito affirmandum est, quod morbi à philtris talibus orti haud levè secum gerant periculum, & interdum planè mortem accersant; imprimis si diu in corpore sine medicamentorum adhibitione morati fuerint; Interim tamen minimè absolutè lethales pronuntiandi sunt, cum experientia testetur, quamplurimos philtris ejusmodi correptos adhibita tempestivà medicamentorum convenientium applicatione à peritis medicis curatos fuisse. Quoad posterius verò, nempe tempus durationis, reticendum minimè putamus, quod morbi hi plerumque diuturni, ac difficulter sanabiles sint, si scilicet per longum tempus in corpore egerint, & hinc universos ejusdem humores inquinaverint, & aut nulla iisdem, aut tamen non genuina adhibita fuerit curatio.

Qua propter cautus medicus in tali casu curationem aggressurus prognostico se munire debet, sibi que longius pau-

paulò temporis spatium ad curationem expediendam postulare, ne famam suam perdat, si affectus hic non statim ex ægrotantis, & amicorum voto tollatur.

Sin verò morbis hisce initiò statim convenientibus & generosis præsiidiis obviam eatur, antequam nimirum materia morbifica vel primas vias egrediatur, vel firmiorem in massa sanguinea figat pedem, tunc unico, vel repetito etiam emetico, huicque subiuncto generoso sudorifero totus morbus sæpe tolli poterit. Uti hoc pacto curatorum aliquot apud Practicos prostant exempla.

CAPVT V.

De

Methodo medendi.

 Ognitis atque perspectis philtorum differentiis, causis ac signis, ordinis ac instituti ratio jubet, vt etiam eorundem CURATIONEM addamus.

Commodissimè hoc fieri potest, si, prout par est, secundum genuinam medendi methodum *indicationes* eruamus, easque tribus *lemmatibus* includamus, ac unicuique indicationi debita indicata, seu præsidia medica assignemus.

Quò autem medicus eò feliciori cum successu curationem instituire queat, opus erit, ut examen clinicum, sicut in omnibus, ita in hisce potissimùm morbis, maximè necessarium, probè, ac secundum leges artis instituat, quò omnibus hinc æstimatis circumstantiis, & perpensis minimis conjecturis, invenire queat *causam materialem*, quæ adhibita, vel usurpata fuit in philtro: utque cognoscat, an *philtorum solum præternaturale*, aut *magicum simul* fuerit

Non parum enim horum accurata cognitio ad curandum morbum conferet, desumenda ex laudatis, in precedente capite, signis, quæ hinc probè perpendi, atque debitè inter se conferri, ac applicari debent.

Quemadmodum verò omnia bona à Divino Numine proveniunt, & ab eo nobis exoranda sunt: Ita etiam in difficillimis hisce casibus meritò opem ejus supplices implorare debemus, quò divinà suà benedictione curationi clementissimè adesse velit.

Monitis hinc generalioribus hisce, ad curationem necessariis, sequentia ponimus *lemmata*, methodum mendi exhibentia.

I. *Causa materialis fovens turbativa, ac inordinationes pariens, quò citius, eò melius, tum è primis viis, tum ipsà massà sanguineà eliminanda, ac ejicienda est.*

Liberant hinc, & expediunt primas vias præ omnibus aliis (1) *Vomitoria*. Hæc enim in tempore adhibita hostem hunc peregrinum non solum ex ventriculo inprimis, sed & secundariò ex adjacentibus visceribus exturbant, antequam ulterius progredi, & noxas majores inferre queat. Consultum igitur est statim à suspitione philtre propinare medicamentum quoddam emeticum v. gr. *Aurum emet. Æium vite, ▽. bened. Rul. rad. asar. Infusum vitri Sii, ⊕ Oli Æis, & alia.* Laudatur quoque ut specificum vomitorium in philtre *oleum sambuci ex arillis à ʒj ad ʒiſs.* Inprimis verò insigniter commendatur à *Cassaro Keglero* emeticum illud, *aurum vite* dictum, quod ex *Æio* & auro paratur; cuius præparationem vide in ejusdem *Tr. de Peste*, & apud *Sennertum*, in *Institut. Medicin. libr. 5. part. 3. sect. 3. c. 18. p. m. 1276.* de quo ait, quod non solum in aliis contra philtre plus simplici vice, sed etiam in se ipso tribus vicibus, oprato cum eventu adhibuerit. De

De emerico verò P. J. Fabri, quod ex \odot Crown ziii & ss præparat, elegantissimam recenset observationem prælaudatus B. D. Clauderus in allegatâ eruditissimâ dissertatione *de Philtro*; ubi de D. Langio refert, quod hic laudatum jam emeticum juveni supra citato feliciter exhibuerit; unde ille, ex primâ dosi quidem multum, sed absque levamento evomuerit, hinc tertio post die illud idem, mox ante ingruentis paroxysmi tempus, iteratò ipsi dederit, & ita *duo* & *udro* materiæ foetidissimâ, & nigerrimâ ejecerit saburram; quibus duabus emetici hujus dosibus ad integrum valetudinis statum reductus sit, ut deinceps ne tantillum de amore illo furioso amplius persenserit.

Rulandus quoque *Cent. 3. Curat. empyr. Curat. 91 p. m. 179.* refert, se insano ex philtro, à maleficâ in placentis accepto, propinasse *am suam benedictam*, unde æger feliciter evomuerit placentas, quæ in terram projectæ, effervescere & ebullière, non secus ac cibus super igne.

B. Ettmüllerus *oper. suor. Tom. 2. in colleg. Pract. p. m. 979.* meminit juvenis, à philtro redditi maniaci, qui, propinatis granis quinque ss vitæ, supra & infra multum evacuatus; sed cum exinde nondum ritè restituto data fuisset altero die theriaca cum zj . pulveris serpentum, in ∇ theriacali, vel card. bened., indeque secutus esset sudor copiosus, æger omninò curatus fuerit.

Hoc verò maximè monendum censemus circa vomitoriorum usum, ut *sufficienti*, & si circumstantiæ permittunt, *paulò largiori*, aliàs consuetâ dosi, dentur, atque, si effectus prius dati non sufficiens visus, & adhuc molestia, ac dolor in, & circa ventriculum observetur, repetantur. Quando enim materia morbifica altas egit radices, duriori quoque cuneo opus est ad excutiendam eam.

Eò etiam magis laudanda, ac commendanda sunt vomitoria, quò magis *universalia* sunt, & in curatione philtro-*rum magicorum* apprime quoque conveniunt; cum per incantationem sæpissimè peregrina corpori indita, & hinc per vomitoria iterum rejecta apud Practicos legantur.

(2.) *Purgantia*, utpote vomitoriorum succedanea, sæpe locum habent, si prævalentia contraindicantia vomitoriorum adsint, & morbus etiam in maniam, aut melancholiam versus.

Conveniunt itaque medicamenta non solum ex *Sennâ, rhabarbaro, mechoacanna alba, agarico, gialapa, scammonio*, sed etiam, & inprimis ex helleboro nigro parata, quippe quæ à quamplurimis seculis in deliriis maniacis & melancholicis profuisse observata sunt.

Sic ex consilio excellentis *Wedelii*, in maniacis, melancholicis, & similibus commodè propinatur gialapium, ad ʒj. cum lapide lazuli præparato, ana. Cujus licet vires purgantes leues sint, unà tamen massam sanguineam purificantes egregias possidet, & hinc ut alterans, absorbens & præcipitans potius, quàm ut purgans additur. Evolvi hanc in rem possunt ejusdem *Amœnit. mater. med. l. 2. sect. 1. c. 4. p. 242.* & de *Facult. med. l. 2. sect. 2. c. 4. p. 142.*

Laudatus hicce pulvis purgans, si in robustioribus subjectis non sufficiens videatur, facile acui potest trochiscis alhandal; vel resinâ scammonii, aut gialapii.

Conveniunt verò laudata hætenus purgantia inprimis in *humidâ ac liquidâ, infusorum & decoctorum formâ*, per *Triegon* interdum optimo cum successu adhibenda, additis alterantibus, & roborantibus cephalicis, cordialibus, aperientibus, antiscorbuticis, hepaticis, atque splenicis; quò siccitas nimia, his casibus ut plurimum præsens, simul

simul corrigi, & cum educatione humorum nocivorum, reliqui simul penitus alterari, & ad frugem reduci queant, præmissis, pro circumstantiarum modulo, huc facientibus, aptis *preparantibus*, ac *digerentibus*.

Quæ denique de *vomitoriis* dicta sunt, ea scil. sufficenti dosi danda, atque pro re nata repetenda quoque esse; ea etiam de *purgantibus*, ad completum purgationis actum edendum datis, intellecta volumus. Sæpe enim in hisce casibus materia peccans glandulis intestinalibus profundius immersa, atque impacta est, ut hinc ad extricandam eam majori stimulo opus habeamus.

Verum enim verò licet per hæcenus laudata evacuationia *ava* & *natra* materia morbifica è primis viis optimo quidem cum successu sæpè educatur: attamen sæpè numero quoque materia philtorum tam activa, corruptiva, atque maligna est, ut, quamvis adhuc pars in primis viis moretur, quædam tamen subito ad M. Seam transeat, ejusque destructionem intendat. Hinc apprimè necessarium erit, ut turbativum illud Mæ Seæ, quò citius, eò melius ex eadem excludatur, atque principia vitalia radicalia, sanguis nimirum ac serum, ab ulteriori invasione, atqueurbatione probè defendantur, ac impediatur, ne visceribus nobilioribus labem aliquam insignem affricet.

Conducunt huic fini præ omnibus aliis. (1.) *Generosa bezoardica, ac sudorifera*, in primis *volatilia & media*, & hinc *fixiora* quoque, quæ turbativum illud, & inordinationes in M. Sea ac spiritibus causans per poros corporis egregiè dispellunt, atque educunt. Talia verò in primis sunt R. bezoard. mich. Ludov., atque essentificata, ut & volatilis Wedelii, M. S. ~ theriac. camph. ~ CC. secundin. human. serpent. viperar. Liqv. CC. succin. ⊖ CC. volat. Theriac.

riac. Andr. cœlest. mithridat. Orvietan. Elect. diascord. Fracast. Rob. samb. ð diaph. CC. phil. Mag. CC. spin. viperar. &c. Ut & ▽ bezoardicæ, atque diaphoreticæ, quales sunt ▽ card. ben. scorzon. fl. samb. galeg. prophyl. Sylv. cord. Sax. fr. & alia. Quæ variè inter se, pro indicationum, ac circumstantiarum modulo, misceri possunt.

Minimè verò circa horum propinationem cunctandum est, sed statim, præmissis vomitu, aut purgante, generosum aliquod sudoriferum propinandum. Hinc ab initio magis volatilia cum mediis mixta dari debent, quò eò citius totam M. Seam pervadant, & primo quasi imperu hostem hunc, aliàs pertinacissimum, prosternant.

Nec desistendum statim, si unicum saltim, & cum aliquo fructu exhibitum fuerit sudoriferum, sed continuanda ac repetenda sunt, hincque sæpe emeticis atque purgantibus interpolanda, ne insidia, quàm maximè nocivæ, occultæ relinquantur, & datâ occasione prorumpant, ac novos tumultus citent; sed ut penitus omnis vis noxia ejiçiat, atque extra corpus relegetur. Observatum enim est, quod non rarò per aliquot tempus philtorum materia quasi sileat, & nullas æquè noxas statim edat; tandiu nimirum, quam diu, robur naturæ eandem superare potest; nec, ut emergat, ipsi occasio datur. Nam hoc eneruatò, vel aliquâ causâ occasionali se offerente, & anguem latentem excitante, sævire demum malum acerbè fatis incipit.

(2.) *Diuretica* quoque si indicantur, commodè in usum vocari simul poterunt, quatenus mucum, glandulas ac vasa nimis obliuientem, ac secretionem humorum debitam impediendam, partium suarum tenuitate abstergunt, sicque vias, & poros expediunt, ac eosdem liberos præstant, unâque humores liquant quasi, ac fluxiles reddunt, iisdemve
stimu.

stimulum addunt, unde deinceps \square a majori quantitate feceritur; mediante quâ etiam non parum materia morbificæ simul extra corpus rapitur.

Inprimis verò locum habent, si medicus prudens videat naturam materiam morbificam per urinam exturbare velle; Tunc enim, suadente magno nostro Hippocrate, *sect. 1. Aph. 21. Que ducenda sunt, eò ducenda, quò maximè naturam affectat, per locale lege nature commoda.* Adeoque commodum tunc erit eandem per convenientia diuretica adjuvare, è quibus jam, ex quamplurimis solum laudabimus \ominus F ri volat. Clyst. $\frac{1}{2}$ in A at. & F reum, arcan. F ri simpl. & A le, \ominus F ri F os. F em, R . item F ri, ac $\frac{1}{2}$ ii, Ess. sabinæ. Ut taceamus radices aperientes, ac diureticas, folia, flores, semina, ac ex regno vegetabili, animali, ac minerali preparata alia quamplurima, quæ è suis fontibus, materia medicæ nimirum, huc revocanda erunt. Dari hinc hæc possunt inprimis in R is, essentiis, atque mixturis, quæ partim per se assumi, partim verò potui instillari queunt; in decoctis, item, potionibus, emulsionibus atque pulveribus.

Congruum quoque erit dicta hæcce maritare simul cum cephalicis, ac specificè in mania, aut melancholia proficientibus, v. gr. R . hyperic. anagall. \ominus lil. convall. la-vend. rosmar. ac aliis.

Sic legitur apud *Henr. ab Heer obs. 13.* quod cujusdam quàm maximè nocivo philtro correpti curatio per diureticum quoddam, ab A rdelione quoddam Paracelsico exhibitum, urinis hinc copiosus motus, accelerata visa fuerit. Quod remedium A rdelio dixit vocari ludum Paracelsi. Ipse verò Heerius addit, se post experientia didicisse, calculum microcosmo extractum, non in ludum, sive liquorem

versum, ut ille propinavit, sed tantum in pulverem comminutum, & eum ∇ vel succo nasturtii ∇ tici propinatum, philtro potatis, vel erotico amore furentibus multum profuisse.

II. *Debita temperies & motus humoribus & spiritibus restituenda, natura roboranda, & indicationibus specialibus, pro diversitate philtorum ac materia, & inde enatorum morborum, variantibus e suis fontibus contra eundem.*

Sic (1) *indirecte* & remotius paulo huc spectant sub priore lemmate laudata universalia, vomitoria, purgantia, sudorifera atque diuretica, quatenus causam morbificam turbantem tollendo, ac educendo, debitum motum & temperiem humoribus ac spiritibus iterum foenerantur.

Sublata enim causa morbifica necessario tollitur effectus morbosus, & rediit status naturalis.

(2) *Directe* & adequate huc potissimum faciunt allegata, ac laudata quoque alexipharmaca, ac bezoardica, & in primis media ac fixiora, atque cum his partim eadem, partim simillima precipitantia, absorbentia, balsamica, roborantia, cephalica, cordialia, atque nervina, quae omnino debitam temperiem, motumve humorum ac spirituum restituunt, dum scintillas materiae morbificae, ab evacuantibus forsitan relictas, penitus extinguunt, & adhuc turbulentum humorum ac spirituum fluxum placide componunt, iisdemque novum robur quasi afflant; quatenus particulis suis Aeo. Oinis, partim volatilibus & activis magis, partim temperatis, sulphureo sanguinis ac ferri balsamicum, infirmatum hactenus, vigori suo pristino iterum restitunt.

Sunt vero talia, praeter jam dicta, pulveres bezoardici variorum, ut Sennerti atque Wedelii maj. & min. pan-

non

non. rub. epilept. march. specif. ceph. Mich. bez. miner. Je,
 Dre, Ore, & Ale cach. Ludov. pulv. cachect. Sinus, qui faci-
 le gemmatus reddi potest, Snat. ppt. corall. rubr. lap. 5.
 pretios. lap. lazuli ppt. perlæ, & Olat. Iris, spec. latif. Rh.
 atque Galen. dianth. diamosch. diambr. diaxyloal. diamarg.
 frig. marum verum, R. St. cydon. & volat. corall. Ess. ros-
 mar. ambr. succini. castor. R. Stis helleborata. Lil. convall.
 Nos. liq. ceph. Oli ceph. ac Sia volat. Sa varia. Conf.
 alkerm. compl. & incompl. ut & extracta cephalica robo-
 rantia, qualia, v. gr. sunt; xyloal. castor. hyperic. anagall.
 ac opii ipsius, pro circumstantiarum ac indicationum mo-
 dulo ritè adhibenda.

Longè plura equidem medicamenta horum classi
 adhuc accensenda essent, nempe simplicia cephalica, at-
 que cordialia, & ex his, præter jam dicta, quamplurima præ-
 parata, atque composita. Ast cum ea in laudatissimis su-
 pra paulò citatis scriptis *Wodlianti*, ut & aliis eruditissimè
 ac sufficienter, recenseantur, non opus erit, ut eorundem
 recensioi diutius inmoremur. Prudens interim medicus,
 qui statum morbi, subjecti, ac aliarum circumstantiarum,
 probè cognitum habet, simul judiciosè discernere poterit
 inter laudata remedia. Hæc duo enim, qui ritè callebit,
 facillimo negotio *indicationes speciales* aptè eruere, hisque
 proportionatim, respondentia indicata, seu remedia præ-
 scribere sciet. Cum enim mirum quantum affectus, ac
 symptomata, quæ philtis ortum suum debent, variant, id
 eò consultò abstinuimus à formularum compositione, quia
 generalem saltim philtis curandi modum tradimus. Fa-
 cile verò erit jam dictam, & adhuc amplius dicendam me-
 thodum ad obversantia individua applicare, ac, pro cir-
 cumstantiarum varietate componere ex laudatis, pulveres
 et
 mixtu

mixturas, potiones, Decocta, Infusa, Emulsiones, pilulas, Balsama, Epithemata, ac alia.

Brevibus saltim hoc loco laudabimus quædam *simplia*, & *composita* hinc inde à celeberrimis medicis in morbis à philtris commendata, ac profuisse observata, adeoque per experientiam comprobata.

Sic laudant inprimis *nasturtium* ▽ticum, ejusque ▽, succum, & ☉ volat., si philtrum etiam ad maniam inclinet, eamque causetur. De cujus planta mirifico, & casu invento usu vid: *Schenck. l. 7. Obs. 1.* Penes quem etiam sit ibidem allegatæ historiæ fides. *Hartmannus, Michaelis, Clauderus, Ettmullerus* ac plures alii commendant insigniter, post præmissa universalia, *pulverem secundina humana non ultra annum assertatum*, cum faciliè corrumpatur, à ʒʒ. ad ʒj. & amplius, cum ther. Androm. vel extractheriac. item in ▽ diaphoretica, vel theriacali, cum uno alterove cochleari succi, vel ▽æ nasturtii ▽tici, ut & ejus. ~um ☉osum volat mixtum cum ~u theriac. camph. Rbez. corall. & aliis. Laudant medicamenta hæc ex secundina parata speciatim eo in casu, si *philtrum ex sanguine menstruo* paratum fuerit, sicut & eidem fini *Borellus Cent. 1. obs. 65.* ut & alii Practici *margaritas pptas* magno cum fructu adhiberi scribunt.

Carolus Muscianus in *Trutin. Medico-Chim. l. 1. c. 14.* commendat ut à se expertum remedium tali casu sequentem haustum, ℞. succ. nasturt. ▽tici ʒʒ. troch. de myrrh. ʒj. M. Quem tamdiu propinare jubet, quamdiu omnis philtri materia exhausta fuerit.

Ad curationem tandem penitus absolvendam commendantur hinc inde quædam Electuaria egregia, roborantia ac innovativa, ex selectissimis cephalicis, atque cordialibus

libus

libus, ac specificè in talibus casibus profuisse visis composita, quæ præmissis universalibus, magno cum fructu adhibenda. Sic celebre est *Electuarium Hartmanni*, quod describitur in *suâ Praxi Chimiatica*, quod sufficiens in curando philtro invenit *D. Michaelis* in studiofo & aliis; referentibus id *B. D. Claudero* atque *Etmullero*. Nec paucarum virium quoque esse videtur illud *Gokelii*, quod consignatum exhibet loco suprâ citato.

Maximæ verò efficaciæ censemus illud, quod sæpè laudatus *Wedelius* in *Dissertatione Medico-Consultatoriâ de mania, ex philtro simul ortâ putatâ*, sequentem in modum parandum docet. ℞. conf. hyper. meliss. anagall. a. ʒj. lap. magn. & ppt. lud. human. ppt. a. ʒj. mag. cran. human. perlar. ppt. a. ʒj. R. Corall. ʒss. conf. alterm. ʒij. M. c. sir. hyper. Fl. a. Elect. S. Hauptlatzberg.

Inter externa laudatur à quamplurimis *emplastrum* ab *Hartmanno* descriptum, & commendatum in *Praxi Chimiatr. p. m. 55.* ventriculo applicatum. Sicut & apud *Etmullerum* l. c. cum fructu umbilico appositum legitur, dimidium panis, recenter ex furno extracti, parum excavati, & impleti theriacâ, & pulvere card. bened. Internè verò semper circa duorum thorum remediiorum adhibitionem generosum sudoriferum propinari debet, quò eorundem virtus magis inde adjuvetur.

Si verò medicus cognoscat, & deprehendat, quod amor ejusmodi incongruus, vel etiam alii morbi inducti sint per *media magica, & incantamenta*, optimè aget, si præmissis universalibus, alterantibus, & roborantibus admisceat præ aliis *contra fascino* prodessè observata, & hinc inde ab autoribus commendata, qualia v. g. sunt hypericum, polytrichum, seu adianthum, sideritis, sabina, abrotanum, artemisia,

viscus corylinus, bacca herbae paridis, myrrha, thus, asa foetida, corallia, Ficus vivus, penna, vel cortici avellanae inclusus, ac collo appensus; camphora item, ac alia, quae partim in *infusis* & *decoctis* cum aliis, partim in *essentis* atque *Ris*, partim in *pulvere*, partim ut *suffumigia*, partim ut *amuletis* adhiberi, & in usum vocari queunt. Memorabile insuper est, quod *Franc. Hildesheimius spicileg. 2. p. m. 149.* notat, ita scribens: *stercus amasie, illa nesciente sub cervicali positum, cum amator odoris fedicitatem sentit, amorem solvit.*

Addenda tandem esset singulorum morborum ac symptomatum e philtris ortorum curatio. Verum enim verò, quia inde resultantes morbi quamplurimi sunt, & admodum variant, nobis memo vitio vertet, quod eorundem specialem curationem non prosequamur. Hoc enim si praestare vellemus, dissertatio ultra pagellas dissertationi destinatas excresceret. Medicus hinc clinicus hisce e suis fontibus contraire sciet debite, distinguendo simul prudenter symptomata urgentia à minus talibus.

Quemadmodum enim illis tempestiva curatio adhibenda; ita haec minus movere debent medicum, ut à via regia, seu methodo medendi generali curandi philtrea, deflectat.

Cum verò inter morbos eos, qui à philtris proveniunt, frequentissimi sint *mentis morbi*, nempe mania, & huic saepe succedanea melancholia, adeò paucula saltem eorundem curationem monebimus.

Sicut verò recensita haecenus philtrorum curatio cum horum morborum curatione maximam partem coincidit; ita laudatis jam praefidiis facillime adhuc alia à Practicis contra affectus hos commendata addenda erunt, qualia, e.g. sunt, *El. croci, anagall. fumar. R. hyper. Myns. Conf. alkerma.*

kerm. sanguis asininus, ut & Osa. Decoct. item comp. anagall. ex lichen. fibr. helleb. nigr. veri, meliss. beton. & aliis, ut & alia Infusa & Decocta roborantia cephalica.

Exterius conveniunt roborandi, demulcendi, temperandi & somnum conciliandi sine balnea ac pediluvia ex ∇ dulci, cum plantis & floribus abstergentibus, roborantibus, refrigerantibus, ac cephalicis, additis capitibus papaveris, & oculis populi; item *Epithemata* ad frontem & testes, ex ∇ is aneth. serpill. anagall. solan. hyper. semperviv. rosar. nymph. \times Osto, philon. Rom. Croc. camph. item sem. pap. alb. 4. frig. maj. & nucl. persic.

Ut verò & communissimi è fonte *chirurgico* præsidii, *sanguinis missionis* nimirum, mentionem faciamus, celebrandam eam statuimus post præmissa emetica, purgantia, ac sudorifera, si materia philtri jamdum in M. Seam transit, & vires id permittant, ubi, si ibidem contineatur, bona quoque quantitas ejusdem per venæ sectionem simul educitur, hincque irregulares, spumantis quasi, ac fervidioris MSeæ fluxus facilius componuntur. Minimè autem suademus sanguinis missionem in *mania à philtro orta, usque ad deliquium animi* protrahere, cum vires à philtro corruptela jamdum debilitatæ sint. Melius hinc erit eandem mediocre instituire, & si commodum visum fuerit, tempore aliquo interjecto, repetere.

In *melancholia* autem sanguinis missionem locum habere secundum B. *Ettmulleri* consilium statuimus, si ægrotautes plethorici sint, ac non adeò torpidi, vel, quando conjuncta est suppressio evacuationis debitæ sanguinis, vel nimia phlogoses, aut astuaciones subinde observentur, vel caput circa frontem intensius incalescat, metu majoris periculi, aut, ne in maniam degeneret. Non profusus tamen nobis

nobis rejicienda videtur eo casu, si *torpor* quidam adest, cum sæpenumero Venæ Sectio naturam egregiè excitet, atque sanguinem in motum citet, ac ventilet. Institui hinc potest in vasis minoribus saltim, v. gr. sub linguâ. Observando semper *ne quid nimis*. Sicur & in genere circa sanguinis missionem hoc loco monendum, quod in *melancholiâ parci-ores* respectivè, in *maniâ* verò paulo largiores esse queamus.

Quod arteriotomiam, cucurbitulas, fonticulos, setaceum, vesicatoria, hirudines, & apertionem manuum digitorum Paracelsicam, hinc inde à Practicis in ejusmodi morbis magnoperè commendata, & cum fructu sæpe adhibita concernit, dijudicandum erit medico ex subjecti ægrotantis, ac morbi statu, & gradu, an, & quæ convenient, & applicari possint, quæque minus, ne noceat, sed prosit.

III. *Regimen conveniens circa diætã est observandum, ne, quod diligenti medicamentorum adbibitione restitueret, & corrigere medicus allaborat, per illegitimum sex rerum non-naturalium usum iterum destruat.*

Brevibus hinc rectum & convenientem harum rerum usum tecensebimus. Sicut verò per hætenus dicta ut plurimum mania, aut melancholia effectus sunt philtorum noxiorum; ita etiam in diætã recensendã ad hos duos morbos primariò attendemus, quæ facile hinc varianda paulò erit, pro aliorum morborum, ac circumstantiarum præsentia.

Aër itaque sit temperatus, lucidus, atque serenus, nec vaporibus caput petentibus repletus, in *maniâ* tamen magis ad frigidum & humidum inclinet, sique talis non sit, per artem corrigendus, v. gr. per insersionem ∇ & frigida, consersionem conclavis, foliis falcis, vitis, hyperici, *flor.* nymph. rosar. lil. convall. ac tunicæ. Temperati enim tales

tales ac suaves odores minus nocent, sed potius juvant, dum spiritus egregiè placant, ac roborant, & ad placidum somnum blandè disponunt.

Cibus sit $\epsilon\upsilon\chi\upsilon\upsilon$ & $\epsilon\upsilon\mu\epsilon\tau\epsilon\iota$. In *mania* sit magis humectans & refrigerans, in *melancholia* verò humectans quoq; simul tamen respectivè etiam moderatè calefaciens. Videntur in utrisque flatulenta omnia, ut leguminosa, ac alia, sale item macerata, & fumo indurata, ut & nimis dulcia, qualia sunt mellita & saccharata. Potus sufficienti quantitate detur, sitque *cerevisia* respectivè magis tenuis, non valdè lupulata, ac vaporosa, sed nitrosa potius, qualis est inter alias Numburgensis. Potui instillari quoque commodè potest R. violar. hyper. rosar. atque anagallid. *Vinum* defecatum, nec adeò generosum concedi potest *melancholicis*, non excessivà quantitate sumtum; *maniacis* contra denegandum. Si verò id impetuosius affectent, & assueti fuerint antea, concedendum quidem, sed admodum dilutum ∇ rosar. borrag. ac bugloss. & succo citri alteratum. Possunt etiam decocta & potiones medicæ, morbo convenientes parari, uti est, v. gr. decoctum anagallidis. In *maniacis* quoque potus ∇ . simpl. concedi potest, si assueti sint.

Motus & quies sint moderata, ne per incongruum horum usum vel spiritus nimis absumantur, & agitentur, sicque corpus debilitetur, vel etiam cruditates gignantur, cumulentur, & spiritus obtorpescant.

Somno si ullibi, certè hic maximè studendum, cum placet egregiè spiritus, & humores impetuosos, atque turbulentos, ac ideas maniacas & melancholicas non parum debeat. Concedendus igitur sufficiens, & si non sua sponte succedat, omni modo procurandus per soporifera, tam

tam externa, quam interna, imprimis, hum. estantia. *Vigilie*, hinc non multum protractæ, sed moderate, esse debent.

Circa *excreta* & *retenta* monendum, quod fecum, atque urinæ excretio naturali statui respondere debeat, sique natura ab opere hoc, vacet, sollicitanda, per convenientia medicamenta, & alimenta. Fluxus quoque mensium, atque hæmorrhoidum attendendus, ne supprimatur, vel si purgationes hæc in assuetis cessavere, cum curâ iterum restituendæ sunt. Probè insimul observandum, quod, si natura excretionem criticam, vel per largiorem mensium, aut hæmorrhoidum fluxum, vel hæmorrhagiam narium, diarrhœam, & multam urinæ profusionem instituat, eas non intempestivè sedetur, sed à symptomate probè distinguatur. *Veneris usum* quod concernit, convenit hic in utriusque sexus personis, mania, aut melancholiâ eroticâ laborantibus, nisi vires prostratæ, & vitæ genus id impediatur, imprimis, si per longum temporis spatium ab eodem abstinuere, & stimulis Veneris agitentur. Convenit etiam Veneris usus amore infano, ob philtrum etiam *morale solium*, & *naturale connatum* affectis. Notum enim est per experientiam, quod sæpe, medicis nihil proficientibus, conjunctio, & perfructio legitima earum personarum, in quas exarserant, optimum fuerit remedium, uti id exemplo Antiochi, Regis Seleuci filii, licet non imitabili patet. Hinc honestum potius, si nihil obster, suadendum conjugium.

Inter *animi pathemata* studiosè vitandi sunt omnes graviores affectus, qui mentem turbare possunt, ut sunt ira, tristitia, timor, ac amor nimius; allaborandum verò est omni modo, ut mens ad tranquillitatem & temperatum gaudium dispè-

disponatur; quem in finem suavia amicorum colloquia, ac conversationes cum iisdem, obambulationes item in locis amœnis, concentus musici, & alia multum faciunt. Si verò hæc sine fructu adhibentur, lenibus increpationibus, hinc acerbis objurgationibus, minacibus verbis, & his non proficientibus, pro circumstantiarum modulo, verberibus, vinculis, ac carceribus, locus est.

Optimum quoque, ab amore se præservandi, eumque curandi est remedium, ex consilio *Franc. Hildesheimii*, fuga, ut quis vitet scœminarum consortia. Nam ut ille ait: *ἐν τῷ ὄρει, γίνεσθαι τὸ ἐξαι.* Negotia item, cura atque labores: Unde Poëta:

Cedite amor rebus, res ago, tutus eris.

Et hæc in præsentî sufficient de philtiris, illorumque nocivorum effectuum curatione dixisse.

F I N I S.

Nobilissimo Dn Doctorando

S. P. D.

GEORGIVS WOLFFGANGVS
WEDELIVS.

Et & philtroꝝ nomen inter *τὰ μέγιστα* numerandum, quæ & in bonam & malam partem accipi possunt & solent; eadem vero sunt & physica, secundum & præter naturam, & moralia. Liceat mihi, dum eadem in cathedram producis, ex merito

tø

(o)

to reportaturus philtre, gratiam puta & amorem, paucis philtre medicorum delibare.

Habent illi id peculiare, vt *χαριέντες*, vel *χαριέντων* quoque audiant, & vt ita dicantur, omni studio anniti debent. Id vero non adeo difficile est impetratu, si vulgaram sequaris parcemiam: vt ameris, amabilis esto.

Amabilis est medicus, qui arcana naturæ exhaustit, humani corporis naturam viderit, morborum causas, insultum & remedia nouerit. At, at, non illud satis est, vel sufficit, plura huc pertinent, inter quæ duo fuerint sine dubio præcipua & summa, gratia diuina & humana.

Gratiam meretur medicus, Deum reuerens, a Deo donum sanandi adeptus, & precibus id impetrans, & *φιλαργονία* demonstrans. In his duobus omne momen unum est positum, & *χαριέντες* omnes medicæ in hac sphaera rotantur, eademque absoluuntur.

Addi potest & tertium, plura enim substant alia, recte agendo. Hoc & scutum est medicum, plusquam Herculeum, & omnium bonorum amorem inuitans, hoc ad rerundendas calumnias maleuolorum genuinum Palladium. Finio his, Tibi de honoribus meritisimis gratulans ex animo, & philtrem reciprocam Tibi apprecor, vobis medicus vere gratiosus, Dei O. M. amore dignus, & hominum vtriusque fortunæ. Vale. Dab. e museo Ienæ, MDCC IV. D. VII. Octobr.

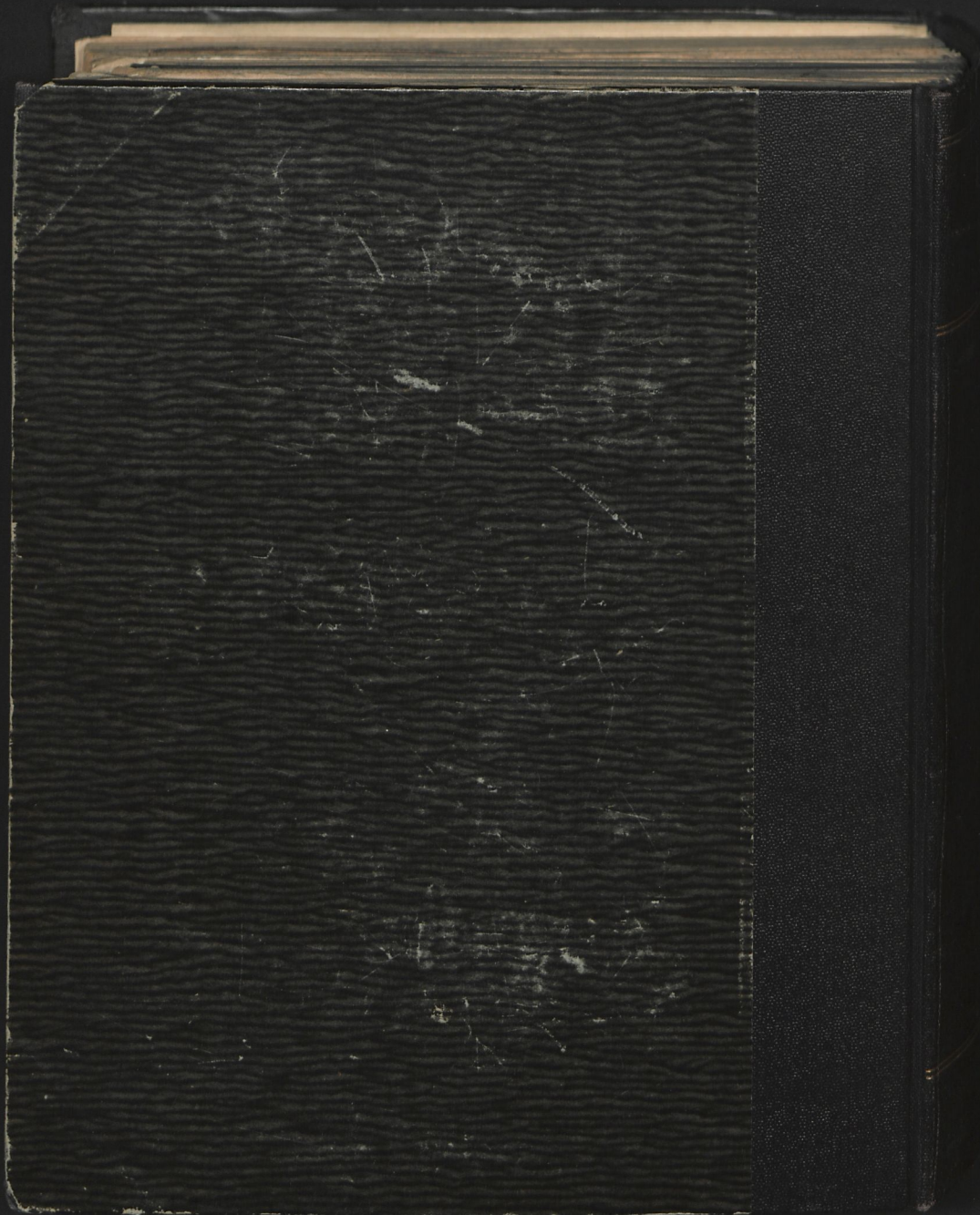

Jena, Diss.; 7704

VD 18

f
56.

DISSERTATIO

PHILIPPO

RECTORE M
SERENISSIMO
D

GVILIELMO
DVCE SAXONIAE, IV
ANGARIAE

Ex Decreto Illustris S
in Florent

RVDOLFFO
CR

HERED
PHIL. ET MED. DOCT
FACVLTATIS MED

Patrono, Praec
ater

PRO

Summos in ARTE MEDICA
RALIA, MOR
Publico Ph

SIMON PAVLVVS

IN AD
Horis ante
A. D. O

VIENNAE, Typ

57
19
S,
Reg
O,
IVM,
AE
MO
PVBL.
C.
suo
CTO.
Mfn.

